

*Юлія Вікторівна ВЕРНІК,
науковий співробітник відділу формування
біобібліографічних інформаційних ресурсів
Інституту біографічних досліджень
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського
(Київ)*

УКЛАДАННЯ УКРАЇНСЬКОГО БІОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА: НАУКОВО-КОМУНІКАТИВНИЙ АСПЕКТ

Досліджується динаміка комунікативної складової діяльності науковців у процесі створення Українського біографічного словника у період із кінця ХІХ – до початку ХХІ ст. Шляхом аналізу організації наукової діяльності історичного гуртка В. Б. Антоновича (80–90-ті рр. ХІХ ст.), Постійної Комісії для складання біографічного словника діячів України (1919–1933 рр.), Інституту біографічних досліджень (1994 р. – початок ХХІ ст.) простежуються видозмінення характеру пошуково-дослідницької роботи науковців, а отже, й структури наукової комунікації, залежно від загального розвитку інформаційних технологій. Відзначається, що рівень її злагодженості є одним із провідних чинників ефективності складання біографічного словника як при безпосередньо ручному, механізованому способі, актуальному на початку минулого століття, так і при використанні новітніх електронних засобів комунікації сучасного суспільства.

Упровадження в процесі наповнення Українського національного біографічного архіву можливостей віртуальної наукової спільноти «Українське біографічне товариство» має стати не лише цінним джерелом поповнення бази даних видатних діячів минулого та сучасності, а й дійовим інструментом поширення та популяризації здобутків науково-біографічної діяльності у суспільстві.

Ключові слова: віртуальна наукова спільнота, наукова комунікація, соціальна комунікація, Український біографічний словник, Українське біографічне товариство.

Інформаційні процеси у сучасній науковій спільноті, що сприяють накопиченню та поширенню наукових знань, повністю зале-

жать від вибудованої наукової комунікації, стан якої повною мірою визначає життєздатність наукової спільноти, ефективність взаємодії її учасників. Професійна наукова діяльність налічує у вченого множини комунікативних контактів, кожен із яких може відігравати значну роль в отриманні значимих результатів його творчості.

Починаючи з XI ст. в середньовічній Європі відбувається становлення наукової комунікації, що пов'язується передусім із поширенням університетської освіти у XI–XIII ст. Цьому сприяли: одномовність викладання (латинська мова); міграція як студентів (ваганти), так і викладачів; специфічна форма викладання у вигляді диспутів між професорами; певна незалежність університетів від місцевої влади.

Революційні зміни у науковій комунікації відбуваються у зв'язку з поширенням книгодрукування. Таким чином у XVII ст. етап практик, заснованих на особистих зв'язках, трансформується у закріплене особистими зустрічами листування, що стає основою виникнення нових соціальних структур у науці. Особиста комунікація, розширюючись, інституалізується у «неформальні наукові спільноти» XIX ст., чому сприяє швидке поширення листів із використанням періодичного друку та системи бюлетенів.

Наступним етапом розвитку наукової комунікації стає розбудова із середини XIX ст. мереж спеціалізованих журналів і затвердження позицій наукового журналу як легітимного джерела наукових знань і думок у першій половині XX ст. Такий розвиток мереж, опосередкованих технічними засобами тиражування інформації, обумовлений вдосконаленням засобів наукових комунікацій (від писемності до механізованих, електрифікованих, електронних засобів). В останні десятиліття XX ст. та на початку XXI ст. форми наукової комунікації значно та стрімко еволюціонували. Зріст об'єму наукової інформації, глобалізаційні процеси призвели до скорочення інформаційних відстаней та формування інтерактивних мереж наукової комунікації. Наразі можна виокремити такі структури як: **особисті мережі**, або безпосередні зв'язки (особисті бесіди, наукові дискусії, усні доповіді); **опосередковані мережі**, або зв'язки за допомогою технічних засобів поширення інформації (публікації книг, наукові журнали, реферативні журнали); **інтерактивні мережі**, або змішані зв'язки (наукові конференції, соціальні спільноти, блоги, форуми). За характером зв'язку такі комунікації можуть бути у формі офіційних і неофіційних контактів, формальні чи неформальні, міжособистісні та безособистісні, усні чи письмові, первинні (монографії, статті) або вторинні (рецензії, реферати).

Як бачимо з історичної ретроспективи трансформація наукових контактів відбувалася відповідно до еволюційних змін інформацій-

ного середовища та напряду залежала від рівня технічної оснащеності. У цьому руслі цікаво простежити характер роботи над створенням Українського біографічного словника кінця XIX ст. – початку XXI ст., адже будучи важливим складником української культури та частиною світової культури, словник має бути «...основою для формування історичної пам'яті, виховання національної гордості народу» [16, с. 11], що «...відображує світоглядні парадигми сучасного українського суспільства» та розбудовується шляхом «...визнання необхідності формування зусиллями багатьох дослідницьких колективів, окремих вчених і аматорів-біографістів та краєзнавців якомога повніших національних ресурсів довідкової біографічної та біобібліографічної інформації, покликаних у сукупності створити широкий і розмаїтий колективний портрет нації „крізь віки”» [15, с. 357].

Витоки формування ідеї біографічного словника збігаються із загальним піднесенням інтересу до історико-краєзнавчих досліджень у другій половині XIX ст. Навколо крупних навчальних центрів того часу виникають природознавчі, філологічні, історичні товариства, метою яких було дослідження рідного краю: Одеське товариство історії та старожитностей, історико-філологічне товариство при Харківському університеті, історичне товариство Нестора Літописця, Наукове Товариство імені Т. Шевченка у Львові. Гурток В. Б. Антоновича був одним із тематичних гуртків, організованих Старою Громадою в останні десятиріччя XIX ст. і мав величезне значення для історичної науки у «...відшукуванні та публікаціях «фіксованих слідів» української людяності та окремих діячів минулих епох — архівних документів» (<http://litopys.org.ua/anton/ant01.htm>). Пошукова робота велася власними зусиллями істориків, літературознавців, мистецтвознавців по державних і приватних архівах Києва, Москви, Петербурга, Львова, Кракова, Варшави, Рима й інших містах і селах України та світу, і не може не вражати, особливо, якщо врахувати складності архівного пошуку, відбору, копіювання та зв'язки документів, написаних старих письмом, різними почерками та мовами.

Як зазначає О. Г. Лотоцький, «...в праці брало участь багато людей, стиль усіх розправ був дуже різнобарвний, а крім того оригінали деяких окремих біографій писалися російською мовою й перекладалися після вже; треба було зредагувати й саму мову словаря» [7]. Кожен учасник опрацьовував за визначеними джерелами певну літеру та укладав відповідні картки, у середньому по 200–300 життєписів. Добір персоналій і написання карток продовжувалися до смерті В. Б. Антоновича, але відредагованих карток на листопад 1894 р., що мали скласти перший том словника на літери А–Д, було

лише 500. Надзвичайно нагальна, але тим водночас і найскладніша робота вимагала чіткої організаційної координації її учасників, узгодженості та високої власної вмотивованості.

У монографії С. М. Ляшко [9] детально простежується практична складова творчого процесу з укладання біографічного словника, його кількісні характеристики, подальша доля самого гуртка. Відзначимо, що інформація, надана дослідницею та біографічні дані, взяті зі щоденників гуртківців (О. Г. Лотоцького [7], О. Ф. Кістяківського [6], С. О. Єфремова [5]) всебічно виділяють лідерські якості засновника («...одушевителем работы был, несомненно, Антонович» [6], «...сам Антонович склав велику кількість дрібних біографічних нарисів та декілька ширшого розміру докладних біографій своїх улюблених героїв: Гонти, Залізняка, Богуна, Дорошенка, Палія, Сагайдачного...») та наголошують непересічне значення зібрань по роботі над словником для його учасників («...иногда собрание состояло из 10–15, другой раз — из четырех–пяти, а все-таки составлялось. Так был выполнен словарь» [9, с. 264]).

Відновлення процесу укладання біографічного словника, який із часом вимагав і доповнення, і уточнення, і пошуку частково загубленого матеріалу, і добору нових імен, став можливим завдяки «Постійній комісії для складання словника українських діячів науки, історії, мистецтва та громадського руху» (1918–1933), що була утворена при Спільному зібранні УАН 26.11.1918 р. Успадкувавши методологію біографічно-словникової діяльності гуртка, Комісія стала першим державним науковим утворенням.

Упродовж декількох років її діяльність розвивалася у трьох напрямках: складання списку осіб, біографії яких повинні увійти до словника; перегляд джерел і складання до них бібліографічних покажчиків; складання біографічних довідок. Інформація збиралася як із друкованих видань і архівів власними силами, так і шляхом звернення до населення та організацій (Спілок художників, діячів мистецтва, журналістів, Вищої школи УРСР, Політехнічного інституту, Українського університету, Товариства шкільної освіти), регіональних краєзнавців і біографічних гуртків. Розроблена робоча програма та інструкція для складання словника визначали основні принципи побудови та змісту матеріалу: біографії поділялися за обсягом на три градації — від декількох рядків, до чверті аркуша та до одного друкованого аркуша у два стовпці. Фіксований обсяг зберігав відповідність між значенням особи і визначеним їй місцем у словнику та мав характер довідника, а не життєписів видатних діячів. Такий словник був першою спробою створення словника національного рівня і вміщував не лише біографічну інформацію про життя та ді-

ьяльність певної особи, а й бібліографічні відомості про її власні твори та твори про неї, тому отримав назву біобібліографічного.

Комісія по укладанню словника складалася з: голови, який здійснював загальне керівництво; керівника наукових досліджень (науково-методична діяльність); редакторів відділів; членів, які брали участь у засіданнях Комісії; співробітників для перегляду джерел та укладання біографій. Функціонально у характер роботи редакторів входило: складання переліку видатних осіб і джерел, використаних для збирання інформації; редагування біографій, складених співробітниками; керування переглядом архівних і бібліографічних джерел; складання картотеки. Розподілення роботи відбувалося не за алфавітним принципом (як у гуртку Антоновича), а за хронологією (на кінець 1918 р. періоди були розподілені наступним чином: за О. М. Андріяшевим — період від часів Київської Русі до другої пол. XIV ст.; за В. О. Романовським — від другої пол. XIV ст. до другої пол. XVII ст.; за Н. Д. Полонською-Василенко — від другої пол. XVII ст. до другої пол. XVIII ст.; за М. М. Могилянським — від другої пол. XVIII ст. до початку XX ст.) та сферою діяльності (за В. В. Міяковським — література всіх часів, за Ф. Л. Ернстом — діячі мистецтва, за П. І. Руліним — діячі театру, за Д. М. Ревуцьким — діячі музики).

За час своєї роботи Біографічна комісія частково оновлювалася, її склад за роками було встановлено завдяки архівним документам УАН–ВУАН, протоколам та особистому листуванню. Загально вона була представлена науковцями з різних регіонів як України, так і Росії та охоплювала представників різних напрямів професійної діяльності. Ретельний індивідуальний відбір, обговорення та затвердження співробітників усіх ланок на засіданнях Спільного зібрання з подальшою публікацією їхніх коротких біографічних довідок був однією з особливостей формування складу Комісії. Аналітичні характеристики людського потенціалу за статевовіковими ознаками, походженням, місцем народження, освітою, участю у громадських організаціях, членством у політичних партіях, досвідом роботи детально розглянуті у роботі С. М. Ляшко [11]. Зазначимо лише, що колектив Біографічної комісії як мікронаукова соціальна група в складі соціальної інституції УАН–ВУАН, попри складні політичні, економічні фактори, фінансову скруту та слабку організацію кореспондентської мережі, маючи власні великі потенційні можливості, спрямував їх на вирішення актуальних українознавчих соціогуманітарних завдань і не тільки «...репрезентував в іменах історію і культуру, а водночас в сукупності сформував колективні портрети націй, великих соціальних груп і цілих поколінь, відображуючи найістотніші риси й закономірності суспільного буття впродовж віків» [15].

Перервану більш як на півстоліття роботу по укладанню Біографічного словника вдалося відновити лише на початку 90-х рр. ХХ ст. завдяки Інституту біографічних досліджень НБУВ. Зміна характеру пошукової діяльності, відбору та формування словника, а згодом і створення Національного біографічного архіву співпали з загальним періодом інформатизації суспільства, перенесенням ручної, механізованої праці до комп'ютеризованої. Так, поступово написання карток стало основою для створення баз даних, що в свою чергу на початку ХХІ ст. із появою інформаційно-мережевих технологій сприяло значному розширенню меж діяльності науковця-біографіста.

Первісна концепція створення друкованого національного багатотомного «Українського біографічного словника» (далі — УБС), розроблена під керівництвом В. С. Чишка відповідно до рекомендацій Редакційної інструкції УБС, передбачала формування Комп'ютерного банку даних словникової частини (далі — КБД СЧ УБС) на основі текстів оригінальних біографічних статей. Передбачалося, що головна частина імен буде надрукована, а частина інформації залишиться в базі для подальшої роботи фахівців із різних галузей знань (у подальшому він склав основу БД «Персоналії»). Джерелознавчим критерієм відбору імен до УБС була наявність писемних та усних (фольклорних) згадок про особу (БД «Джерела»). Також пропонувалося створення комп'ютерних банків даних: архівних і літописних джерел, які містять інформацію про видатних діячів; українознавчих тематичних, хронологічних і регіональних словників, довідників, покажчиків та енциклопедій; некрологів; фотопортретів осіб, які будуть внесені до УБС (БД «Іконографія»). Створення баз даних «фахівців і аматорів, які мають напрацьований матеріал і можуть бути залучені для підготовки біографічних статей» та «установ і організацій, що мають інформаційні масиви з національної біографістики та тих інституцій, які ведуть певну роботу в напрямі підготовки довідників, покажчиків, енциклопедій» [16] стало можливим тільки в УНБА як тематичні рубрики «Науковці-дослідники» та «Наукове життя» («Дослідницькі центри», «Регіональні дослідження», «Дослідження у діаспорі»).

Загалом, усю працю над УБС планувалося координувати Біографічною комісією НАН України, яка б складалася зі спеціалістів різних поглядів і течій. Автори біографічних статей повинні були змальовувати діячів «...не лише з точки зору їх місця в житті суспільства, але й охарактеризувати їх риси характеру та особисте життя». Відредаговані рецензовані статті стали основним наповненням бази даних, яка упродовж двадцяти років (із кінця ХХ ст. – початку ХХІ ст.) декілька разів була модифікована й удосконалена

відповідно до стрімкої зміни інформаційних технологій, пов'язаної з законом Г. Мура та відповідним лавинним збільшенням інформаційних потоків. Принципи побудови, розробка та впровадження, системотехнічні засади формування електронного архіву детально розглянуті у роботах О. М. Яценка [17] та О. Л. Верніка [2].

Реалізація такого проекту, який за своїм характером мав загальнонаціональне значення, вимагало консолідації зусиль науковців, громадських діячів, товариств, об'єднань, установ України та діаспори далекого і близького зарубіжжя. Налагодження співпраці між підрозділами НБУВ, академічними інститутами, вищими навчальними закладами, центральними і обласними державними архівами, музеями, бібліотеками, фондами, громадськими організаціями сприяло б підвищенню якості наукових розробок. Комунікаційна мережа, що складалася б із особистих і професійних зв'язків формального характеру була закладена в основу створення Українського біографічного товариства (далі — УБТ) у 1998 р., але в повну міру не запрацювала. Об'єднанню науковців і краєзнавців-дослідників у процесі роботи над наповненням Українського біографічного словника натомість сприяли електронне листування, особисті контакти, щорічні конференції, методологічні семінари, наукові проекти, випуск друкованого видання «Українська біографістика».

Науково-методичний і координаційний центр «Віртуальна біографічна лабораторія» розроблявся з 2007 р. як мережа, яка б підтримувала діяльність дослідників-біографістів у всіх регіонах України та за її межами. Тому наявні на сайті УНБА матеріали мали давати користувачам інформацію про історію, сучасний стан і перспективні завдання розвитку історико-біографічних досліджень в Україні та світі, можливість обговорення науковим співтовариством актуальних теоретичних, методичних і організаційних проблем пошукової та інформаційної роботи, освітлювати діяльність численних дослідницьких центрів та осередків, розвиток мережових проектів, новини наукового життя, проводити координацію біографічних досліджень. Відповідно до цього пропонувалася розроблена В. І. Попиком та О. М. Яценком структура, що мала поєднати мережу дослідницьких центрів та окремих спеціалістів, із можливістю ведення останніми своїх персональних сторінок для публікацій новітніх матеріалів (які б сприяли ефективнішому наповненню бази даних «Персоналії» в плані уточнення особистих даних чи винайдення маловідомих чи зовсім невідомих фактів із життя тієї чи іншої особи), розгортання спільних наукових проектів і поліпшенню науково-комунікаційних зв'язків між дослідниками.

Розвиток інформаційних технологій, поява мережевої структури, доступність і все більше приєднання та використання науковцями соціальних мереж у професійній діяльності стали вагомим чинником для перенесення «Віртуальної біографічної лабораторії» з УНБА у мережу Facebook. Як наукова спільнота «Українське біографічне товариство» (The Ukrainian Biographical Society) вона була зареєстрована у 2014 р. Наразі сторінка УБТ висвітлює діяльність Інституту біографічних досліджень, новини культурного та наукового життя, анонси виставок, конференцій, ювілеї та важливі дати, пов'язані з іменами українців та осіб, які зробили внесок у розбудову України. На кінець 2017 р. спільнота об'єднала 886 учасників і є дієвим засобом єднання науковців та всіх, зацікавлених новітніми біографічними розвідками.

Інформативна складова мережевої діяльності біографічної спільноти поки не привнесла того повноцінного доробку в процес наповнення та розвитку УНБА, який був покладений в основу її створення. Водночас, розгорнуті теоретико-біографічні дослідження за науковими напрямками (мемуаристика, іконографія, просопографія, архівознавство, біографіка, біобібліографія, генеалогія) та безперервна практична діяльність складання електронного біографічного словника у вигляді сучасної пошукової системи УНБА з використанням якомога ширшого кола достовірних інтернет-джерел біографічної інформації мають стати надбанням вітчизняної та світової біографіки та, сподіваємося, широко використовуватимуться при підготовці біографічних словників, довідників, монографій, бібліографічних видань тощо.

1. *Бугаєва О. В.* В. С. Чишко — учений-історик, біографіст, організатор науки [Текст] / О. В. Бугаєва // Укр. біографістика. – Київ, 2005. – Вип. 3. – С. 7–15.
2. *Вернік О. Л.* Системотехнічне забезпечення організації інтегрованої системи ресурсів біографічної інформації «Українського національного біографічного архіву» [Текст] / О. Л. Вернік // Вітчизняні ресурси біографічної та біобібліографічної інформації: проблеми формування й використання: кол. моногр. [В. І. Попик (кер. проекту), Н. І. Любовець, О. М. Яценко, С. М. Ляшко та ін.]. – Київ, 2016. – С. 171–189.
3. *Вернік Ю. В.* Деякі аспекти організації віртуальної наукової лабораторії [Текст] / Ю. В. Вернік // Укр. біографістика. – Київ : НБУВ, 2015. – Вип. 12. – С. 377–391.
4. *Вернік Ю. В.* Біографічні словники в світлі розвитку інформаційних технологій [Текст] / Ю. В. Вернік // Наук. праці НБУВ. – Київ, 2010. – Вип. 8. – С. 520–528.

5. *Єфремов С. О.* Про дні минулі: Спогади (Автограф) [Текст] / С. О. Єфремов // Син України. Володимир Боніфатійович Антонович. – Київ, 1997. – Т. 1. – 433 с.
6. *Кістяківський О. Ф.* Щоденник (1874–1885) [Текст] / О. Ф. Кістяківський. – Київ, 1996. – Т. 2. – 416 с.
7. *Лотоцький О.* Постаті українського громадянства 90-х років: Професор В. Б. Антонович [Текст] / О. Лотоцький // Син України. Володимир Боніфатійович Антонович. – Київ, 1997. – Т. 1. – 378 с.
8. *Любовець Н. І.* Новітня історіографія вітчизняної мемуаристики: до проблеми термінології та класифікації [Текст] / Н. І. Любовець // Укр. біографістика. – Київ, 2016. – Вип. 13. – С. 28–50.
9. *Ляшко С. М.* З історії гуртка В. Б. Антоновича по укладанню українського біографічного словника [Текст] / С. М. Ляшко // Там само. – Київ, 1999. – Вип. 2. – С. 262–266.
10. *Ляшко С. М.* Джерельна база біографічних досліджень: загальне й особливе [Текст] / С. М. Ляшко // Там само. – Київ, 2011. – Вип. 8. – С. 27–50.
11. *Ляшко С. М.* Постійна комісія УАН–ВУАН для складання біографічного словника діячів України: персонологічний вимір [Текст] / С. М. Ляшко // Там само. – Київ, 2015. – Вип. 12. – С. 42–81.
12. *Ляшко С. М.* Історія формування провідних осередків біографічних досліджень та проблеми консолідації професійного співтовариства (друга половина XIX – XX ст.) // Вітчизняні ресурси біографічної та біобібліографічної інформації: проблеми формування й використання: кол. моногр. [В. І. Попик (кер. проекту), Н. І. Любовець, О. М. Яценко, С. М. Ляшко та ін.]. – Київ, 2016. – С. 11–61.
13. *Попик В. І.* Всесвітня біографічна інформаційна система і завдання формування Українського національного біографічного архіву [Текст] / В. І. Попик // Наук. пр. НБУВ. – Київ, 2006. – Вип. 16. – С. 467–481.
14. *Попик В. І.* Світоглядні засади розвитку української біографістики та формування національних ресурсів біографічної інформації XX століття [Текст] / В. І. Попик // Укр. біографістика. – Київ, 2008. – Вип. 4. – С. 8–40.
15. *Попик В. І.* Ресурси довідкової біографічної інформації: історичний досвід формування, сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку: моногр. / НАН України, НБУВ. – Київ, 2013. – 520 с.

16. Чижко В. С. Сучасні проблеми підготовки українського біографічного словника [Текст] / В. С. Чижко // Укр. біографістика. – Київ, 1999. – Вип. 1. – С. 11–12.
17. Яценко О. М. Методичні та змістові засади формування персоналій в «Українському національному біографічному архіві» [Текст] / О. М. Яценко // Вітчизняні ресурси біографічної та біобібліографічної інформації: проблеми формування й використання: кол. моногр. [В. І. Попик (кер. проекту), Н. І. Любовець, О. М. Яценко, С. М. Ляшко та ін.]. – Київ, 2016. – С. 190–198.

REFERENCES

1. Buhaieva, O. (2005). *V. S. Chyshko — uchenyi-istoryk, biohrafist, orhanizator nauky* [V. S. Chishko is a historian, biographer, organizer of science]. In *Biographistica ukrainica*. (Vol. 3, pp. 7–15). Kyiv. [in Ukrainian].
2. Vernik, O. (2016). *Systemotekhnichne zabezpechennia orhanizatsii intehrovanoi systemy resursiv biohrafichnoi informatsii “Ukrainskoho natsionalnoho biohrafichnoho arkhivu”* [System engineering support for the organization of the integrated system of resources of biographical information of the “Ukrainian National Biographical Archive”]. In *Vitchyzniani resursy biohrafichnoi ta biobibliohrafichnoi informatsii: problemy formuvannia i vykorystannia*. (Pp. 171–189). Kyiv. [in Ukrainian].
3. Vernik, Iu. (2015). *Deiaki aspekty orhanizatsii virtualnoi naukovoï laboratorii*. [Some aspects of organization of the virtual scientific laboratory]. In *Biographistica ukrainica*. (Vol. 12, pp. 377–391). Kyiv. [in Ukrainian].
4. Vernik, Iu. (2010). *Biohrafichni slovnyky v svitli rozvytku informat-siinykh tekhnolohii* [Biographical dictionaries in the light of the development of information technology]. In *Biographistica ukrainica*. (Vol.8, pp. 520–528). Kyiv. [in Ukrainian].
5. Iefremov, S. (1997). *Pro dni mynuli: Spohady (Avtohraf)* [About Days of the Past: Memoirs (Autograph)] In *Syn Ukrainy. Volodymyr Bonifatiiovych Antonovych* [The Son of Ukraine. Vladimir Bonifatiiyovych Antonovich]. (Vol. 1). Kyiv. [in Ukrainian].
6. Kistiakivskiy, O. (1996). *Shchodennyk (1874–1885)* [Diary (1874–1885)]. (Vol. 2). Kyiv. [in Ukrainian].
7. Lototskyi, O. (1997). *Postati ukrainskoho hromadianstva 90-kh rokiv: Profesor V. B. Antonovych* [The number of Ukrainian citizenship of the 90s: Professor Antonovich] In *Syn Ukrainy. Volodymyr Bonifatiiovych Antonovych* [Son of Ukraine. Vladimir Bonifatiiyovych Antonovich]. (Vol. 1). Kyiv. [in Ukrainian].

8. Lyubovets, N. (2016). *Novitnia istoriohrafiiia vitchyznianoï me-muarystyky: do problemy terminolohii ta klasyfikatsii* [Newest Historiography of the National Memoirry: To the Problem of Terminology and Classification]. In *Biographistica ukrainica*. (Vol. 13, pp. 28–50). Kyiv. [in Ukrainian].
9. Liashko, S. (1999). *Z istorii hurtka V. B. Antonovycha po ukladanniu ukrainskoho biohrafichnoho slovnyka* [From the history of the circle of V. B. Antonovich on the conclusion of the Ukrainian biographical dictionary]. In *Biographistica ukrainica*. (Vol. 2, pp. 262–266). Kyiv. [in Ukrainian].
10. Liashko, S. (2011). *Dzherelna baza biohrafichnykh doslidzhen: zahalne i osoblyve* [The source of biographical research: general and special]. In *Biographistica ukrainica*. (Vol. 8, pp. 27–50). Kyiv. [in Ukrainian].
11. Liashko, S. (2015). *Postiina komisiia UAN–VUAN dlia skladannia biohrafichnoho slovnyka diiachiv Ukrainy: personolohichni vymir* [Standing Committee of UAS–VUAS for the compilation of a biographical dictionary of Ukrainian figures: personological dimension]. In *Biographistica ukrainica*. (Vol. 12, pp. 42–81). Kyiv. [in Ukrainian].
12. Liashko, S. (2016). *Istoriia formuvannia providnykh oseredkiv biohrafichnykh doslidzhen ta problemy konsolidatsii profesiinoho spivtovarystva (druha polovyna XIX–XX st.)* [History of the formation of leading centers of biographical researches and problems of consolidation of the professional community (second half of the nineteenth and twentieth centuries)]. In *Vitchyzniani resursy biohrafichnoi ta biobibliohrafichnoi informatsii: problemy formuvannia i vykorystannia: kolektyvna monohrafiia*. (Pp. 11–61). Kyiv. [in Ukrainian].
13. Popyk, V. (2006). *Vsesvitnia biohrafichna informatsiina systema i zavdannia formuvannia Ukrainskoho natsionalnoho biohrafichnoho arkhivu* [World biographical information system and the task of forming the Ukrainian national biographical archive]. In *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*. (Vol. 16, pp. 467–481). Kyiv. [in Ukrainian].
14. Popyk, V. (2008). *Svitohliadni zasady rozvytku ukrainskoi biohrafistyky ta formuvannia natsionalnykh resursiv biohrafichnoi informatsii XX stolittia* [Worldview principles of the development of Ukrainian biography and formation of national resources of biographical information of the twentieth century]. In *Biographistica ukrainica*. (Vol. 4, pp. 8–40). Kyiv. [in Ukrainian].
15. Popyk, V. (2013). *Resursy dovidkovoï biohrafichnoi informatsii : istorychnyi dosvid formuvannia, suchasnyi stan, problemy ta per-*

- spektyvy rozvytku: monohrafiia* [Resources of reference biographical information: historical formation experience, current state, problems and prospects of development: monograph]. (P. 520). Kyiv. [in Ukrainian].
16. Chyshko, V. (1999). *Suchasni problemy pidhotovky ukrainskoho biohrafichnoho slovnyka*. [Modern problems of preparation of the Ukrainian biographical dictionary In *Biographistica ukrainica*. (Vol. 1, pp. 11–12). Kyiv. [in Ukrainian].
 17. Iatsenko, O. (2016). *Metodychni ta zmistovi zasady formuvannia personalii v “Ukrainskomu natsionalnomu biohrafichnomu arkhivi”* [Methodological and substantive principles of formation of personalities in the “Ukrainian National Biographical Archive”]. In *Vit-chyzniani resursy biohrafichnoi ta biobibliohrafichnoi informatsii: problemy formuvannia i vykorystannia : kolektyvna monohrafiia*. (Pp.190–198). Kyiv. [in Ukrainian].

Стаття надійшла 15.11.2017 р.

Vernik Yuliia, Research Fellow of the Department of Biobibliographic Data Resource Formation of the Institute of Biographical Researches of The Vernadsky National Library of Ukraine (Kyiv).

Composition of the Ukrainian biographical dictionary: a scientific and communicative aspect.

The dynamics of a communicative constituent of the activity of scientists in the process of compiling the Ukrainian biographical dictionary in the period from the late XIX until the early XXI century is investigated. Through the analysis of the organization of the scientific activity of V. B. Antonovych historical section (80s–90s, XIX ct.), Standing Commission for composition of a biographical dictionary of personalities of Ukraine (1919–1933), the Institute of Biographical Researches (1994 – early XXI ct.) modifications of nature of the research work of scientists and consequently the structure of scientific communication are traced, depending on the overall development of information technologies. It is noted that the level of its coordination is one of the main factors of efficiency of a biographical dictionary composition both through the directly manual, mechanized method, used in the beginning of the last century, and with the use of the latest electronic means of the modern society communication.

Implementation of “the Ukrainian Biographical Society” virtual scientific community opportunities during the Ukrainian national biographical archive filling will be not only a valuable source of filling up of the database of prominent personalities of the past and present, but also an ef-

fective tool of dissemination and popularization of achievements of scientific and biographical activity in the society.

Key words: virtual scientific community, scientific communication, social communication, Ukrainian biographical dictionary, the Ukrainian Biographical Society.

Верник Ю. В., научный сотрудник отдела формирования библиографических информационных ресурсов Института биографических исследований Национальной библиотеки Украины имени В. И. Вернадского (Киев).

Составление Украинского биографического словаря: научно-коммуникативный аспект.

Исследуется динамика коммуникативной составляющей деятельности ученых в процессе составления Украинского биографического словаря в период с конца XIX – до начала XXI в. Путем анализа организации научной деятельности исторического кружка В. Б. Антоновича (80–90-е гг. XIX в.), Постоянной Комиссии для составления биографического словаря деятелей Украины (1919–1933 гг.), Института биографических исследований (1994 г. – начало XXI в.) прослеживаются видоизменения характера поисково-исследовательской работы ученых, а следовательно, и структуры научной коммуникации, в зависимости от общего развития информационных технологий. Отмечается, что уровень ее слаженности является одним из ведущих факторов эффективности составления биографического словаря как при непосредственно ручном, механизированном способе, актуальном в начале прошлого века, так и при использовании новейших электронных средств коммуникации современного общества.

Внедрение в процессе наполнения Украинского национального биографического архива возможностей виртуального научного сообщества «Украинское биографическое общество» должно стать не только ценным источником пополнения базы данных выдающихся деятелей прошлого и современности, но и действенным инструментом распространения и популяризации достижений научно-биографической деятельности в обществе.

Ключевые слова: виртуальное научное сообщество, научная коммуникация, социальная коммуникация, Украинский биографический словарь, Украинское биографическое общество.